
BERDYAEV FELSEFESİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Basic Characteristics of Berdyaev's Philosophy

Kasım MÜMİNOĞLU¹

Geliş: 28.07.2017 / Kabul: 04.10.2017

DOI: 10.29029/busbed.331591

Öz

Rus düşüncesi temelde eskatolojik problemlere yönelmiş düşünce olmakla birlikte ahiret inancıyla boyanmış düşüncedir. Bu bakımdan Batı felsefesinden farklıdır. Bu da ona dini felsefe tarihi karakterini vermektedir. Dolayısıyla Rus düşüncesinin yönünü belirleyen felsefe Rus din felsefesidir. En büyük temsilcileri de Vladimir Solovyov (1853-1900), Sergei Bulgakov (1871-1944), Nikolay Berdyaev (1874-1948) olarak bilinir. Bu çalışmanın amacı ünlü Rus düşünürü Nikolay Berdyaev felsefesinin dayandığı esasları ortaya koymaktır. Berdyaev'in düşünce dünyası Vladimir Solovyov, Nesmelov, Rozanov, Merejkovskiy, Dostoyevski gibi Rus düşünürleri hem de A. Schopenhauer, J. Böhme ve Nietzsche gibi Batı dünyasının en tanınmış filozoflarından beslenmektedir. Öyle ki, bu etki onun ahlak, din, özgürlük, kişilik ve bilgi görüşlerinde kendini göstermektedir. Çoğu Rus felsefe tarihi yazarları Berdyaev'in düşünce çizgilerini belirli dönemlere ayırmaktadır. Biz bu çalışmada Berdyaev felsefesinin esaslarını bu dönemler çerçevesinde incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Berdyaev, dini-mistisizm, eskatoloji, ahlak, personalizm, Rus düşüncesi

Abstract

Russian thought is basically the thought directed in to the eschatological problems and painted with belief in the Hereafter. In this respect, it is different from Western philosophy. This gives him the character of religious philosophy. So the philosophy that determines the direction of Russian thought is the Russian religious philosophy. The greatest representatives are known as Vladimir Solov-

1 Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
k.mominov@alparslan.edu.tr

yov (1853-1900), Sergei Bulgakov (1871-1944), Nikolay Berdyaev (1874-1948). The purpose of this study is to lay to reveal on which based principles relayed the famous Russian thinker Nikolay Berdyaev's philosophy.

Berdyaev's world of thought is fed by Russian thinkers such as Vladimir Solovyov, Nesselrode, Rozanov, Merezhkovskiy, Dostoyevsky, as well as most well-known philosophers of the Western world, such as A. Schopenhauer, J. Böhm and Nietzsche. So that this effect manifests itself in his views of morality, religion, freedom, personality and knowledge. Most of Russian writers of the history of philosophy divide the line of thoughts of Berdyaev into certain periods. In this study, we will try to examine the principles of the philosophy of Berdyaev within these periods.

Keywords: Berdyaev, religious-mysticism, eschatology, morality, personalism, Russian thought

Felsefe yapmak, insan üzerinde düşünmek ve ona yönelmek, insanın dünyanın bir parçası olduğunu hatırlatmaktır. Çünkü insan geçmişinden umutlu bir geleceğe yönelirken "kendi kendisiyle kendi alışkanlık ve inançlarıyla savaşır". Yaşamın anlamını sorgular. Oysa yaşamın anlamını belirleyen şey, yaşam üzerinde insanın sergilediği bakış ve duruştur. Kişi, eğer yaşamındaki tüm noktalarla yüzleşebiliyorsa o zaman yaşamı anlamlı kılma olanağını yakalamış demektir. Bunun için de kişinin kendini tanıması, bütünü bir parçası olduğunu kavraması gerektiği gibi kendisinin neler yapabileceğinin ve neler yaptığının farkına varması gerekir. İnsana bütün bunları sorgulama fırsatı verecek olan şey felsefedir. Felsefe insana yaşamı sorgulamayı, hayata bir bütün olarak bakabilmeyi öğretir. İçinde yaşadığımız dünya insan faaliyetinin bir sonucu olan dünyadır. Bu dünya her zaman mantıklı ve uyumlu olandır ki, insan faaliyetinin mantığı, amacı ve anlamı ile felsefe meşgul olur. Rus düşüncesi XIX. yüzyıl boyunca felsefe tarihi ile meşgul olmuştur. Rus tarih felsefesinin inşasıyla birlikte Rus milli bilinci hâsıl olmuştur. Rus düşüncesi temelde eskatolojik problemlere yönelmiş düşünce olmakla birlikte ahiret inancıyla boyanmış düşüncedir (Berdyaev, 2008: 180). Bu bakımdan Batı felsefesinden farklıdır. Bu da ona dini bir felsefe tarihi karakterini vermektedir. Dolayısıyla Rus düşüncesinin yönünü belirleyen felsefe Rus din felsefesidir (Kuvakin, 1980: 12). En büyük temsilcileri de Vladimir Solovyov (1853-1900), Sergei Bulgakov (1871-1944), Nikolay Berdyaev (1874-1948) ve diğerleridir. Bu filozoflar aynı zamanda dindar olmayan düşünürleri, bir bütün olarak insan toplumu ve gelişmekte olan Rus toplumunun yeniden inşası endişelendirmiştir. Bütün bu filozofların hepsi de gelecekte daha iyi bir yaşama varmanın yolunun yenilenmiş din anlayışında yattığını varsaymışlardır.

1. Berdyaev'in Hayatı ve Düşüncesi

Berdyaev, Kiev'de, aristokrat bir asker ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Erken yaşlarda babasının kütüphanesinde Hegel, Schopenhauer ve Kant okudu.

İlk başta evde sonra Kiev askeri okulunda eğitim gördü. 6 sınıfa geldiğinde askeri okulu bırakıp üniversiteyi kazanmak için çalıştı. 1894'te Kiev Üniversitesi'nin doğa bilimleri fakültesini, bir yıl sonra ise hukuk fakültesini kazandı. 1897 yılında öğrenci eylemlerine katıldığından dolayı tutuklanmış üniversiteden kaydı silinmiş ve Vologdu şehrine sürgün edilmiştir. 1899 yılında ise Marksist «Die Neue Zeit» dergisinde onun “ F. A. Lange ve Sosyalizme Karşı Tutumuyla Eleştirel Felsefe” adlı ilk makalesi yayınlandı. 1901 yılında ise onun “İdealizm İçin Mücadele” adlı makalesi çıktı. Bu makale pozitivist düşünceden metafizik idealizme geçişi sıkı bir şekilde desteklemektedir. Berdyaev, S. N. Bulgakov, P. L. Frankların yanı sıra, devrimci entelektüellerin dünya görüşünü eleştiren bu harekâtın önde gelen figürlerinden biri haline gelmiştir. Bu harekât ilk olarak kendisini “İdealizmin Problemleri” adlı makale ile (1902), sonra “Vehi” (1909) ve “İz Glubini” (1918) adlı dergide duyurdu. 1902 yılı Almanya’da “Özgürlük Birliği” gurubunun esas temsilcileri Pyotr Struve, Nina Struve, Vasiliy Boguchariskiy, Nikolay Berdyaev ve Semyon Frank olmuştur. 1903-1904 yılları Berdyaev bu gurubun aktif üyesi olarak mücadele etmiştir. 1904 yılı güz ayında Berdyaev “Yeni Yol” adlı derginin redaksiyonu için San Petersburg’a taşınır, o sırada Lidya adında bir kızla tanışır. Lidya dindar bir kız idi ve çok ta güzel şiir yazardı. Berdyaev Lidya’nın şiir yazarlığına hayran idi. M. Gershenson ve Ivanov’lar da Lidya’nın bu şiirlerine değer verirdi. Berdyaev Lidya Yudifovna Trusheva ile aynı yılda evlendi (Volkogonova, 2010: 310)

1902-1903 yıllarında Reysnk şalesinin yakınındaki Shvarsvald ve Shavgauzenda yapılan bu harekâtın kurul toplantısına iki defa katılmıştır. Burada Berdyaev Liberal çevre ile tanışma fırsatı bulmuştur. Bu insanların çoğu (Gost Duma) Mecliste muhalefet konumunda idiler ve 1917 yılında geçici hükümette yer almışlardır. Bu liberallerin içinde çok iyi insanlar olsa da bu çevre Berdyaev için yabancı gelmiştir. Kadet partisine de “burjuvazi” partisi olmasından dolayı katılmamıştır. Kendisini her zaman sosyal-demokrat hissetmiştir. 1907 yılında Berdyaev’in idealizm görüşünde köklü bir değişim oldu. O Merejkovskiy ve diğer Rus dini romantiklerin etkisi altında dini idealizme sarıldı (Berdyaev, 1991: 64). Bunun sonucu olarak ta onun “Novoye Religioznoye Soznaniye i Obshestvennost/Yeni Dini Bilinç ve Toplumsallık” (1907), “Duhovniy Krizis İntelegencii/ Entelektüellerin Manevi Krizi” (1910), “Filosofya Svobodı/Özgürlük Felsefesi” (1911) adlı çalışmalarını yazdı. Bu çalışmalar Berdyaev’in hayatında bir dönüm noktası oldu. Bu Berdyaev için insanı inanç ve Tanrı’nın krallığı altında özgür kişiliğine ulaştıracak yeni bir güç idi. Bu çalışmalardan sonra Berdyaev tarihi yeniden anlamlandırma fırsatı yakalamıştır (Kiseleva,16.12. 2014). 1913 yılında Afon Manahlarını savunma amaçlı “Gasiteli Duha/Ruh Boğucuları” adlı makalesini yazdı. Bu makalesi Rus Ortodoks Kilise Meclisini eleştirmekte idi ve bundan dolayı suçlandı ve Sibirya’ya sürgün edildi. Ancak Birinci Dünya savaşı onun hüküm giymesine engel oldu ve bunun sonucunda Vologodsk vilayetinde üç yıl sürgün kaldı. Moskova’da olduğu

yıllarda Din ve felsefe topluluğunu kurmuştur. 1917 devriminden sonra Berdyaev “Manevi Kültürün Özgür Akademisi’nin” (1919-1922) kurucusu olmuştur. Sovyet döneminde Berdyaev iki defa hapse girmiştir. İlk defa 1920 yılında Taktik merkezi ile ilgili, hatta ilgisi olmadığı halde birçok arkadaşlarıyla birlikte hapse atılmıştır. Bu hapis esnasında Berdyaev’i bizzat F. Derjinskiy ve V. Menjinskiyer sorgulamıştır. İkinci defa ise Berdyaev 1922 yılında tutuklanmıştır. Fakat orada bir hafta tutuklu kalmıştır. Bir hafta sonra ise hâkim karşısına çıkartılarak Sovyet Rusya’sından ihraç edileceği bildirilmiştir. Kendisinden bunun karşılığında imza alınmış, eğer Sovyet Rusya sınırları içerisinde görünürse oracıkta vurulmuş olacağı bildirilmiştir. Fakat Sovyet Rusya’sından çıkabilmesi iki ay sürmüştür. 29 Eylül 1922 yılı Sovyet Rusya’sından ayrıldığında Berdyaev “filozoflar gemisi” olarak adlandırılan gemiyle 160 entelektüel yazar akademisyenle sürgün edildi (Muhina, 2014: 16). Berdyaev ailesi ile birlikte Berlin’e gitti ve burada bir süre yaşadı. Berlin’de Max Scheler (1874-1928), Keyserling (1880-1946) ve Spengler (1880-1936) gibi Alman filozoflarıyla tanışma fırsatı buldu. Franz von Baader’in (1765-1841) eserleri, Berdyaev’in düşüncesine göre bu göçmeni, Jakob Böhme’nin (1575-1624) dini mistisizmine yönlendirmiştir. 1925-1940 yılları arasında çok yazdı. Bu yıllarda “Put” adlı dini düşünce dergisinin redaktörlüğünü yaptı. Bu onun S. N. Bulgakov, P. A. Florenskiy, S. N. Trubetskoy ve B. F. Ern gibi düşünürlerle yakınlaşmasını sağladı. Berdyaev E. Mounier, Marcel, Karl Barth ve diğer birçok düşünürlerle ilişkilerini sürdürürken onların fikirlerine destek çıktı. Berdyaev’in dünya tarihine çıkışı onun tarih ve kültür yaklaşımlarında da yeni perspektifler açmıştır. Berdyaev’in Batı ve Rus ideolojisine yaklaşımı burada jeopolitik bir çerçevede belirir. “Zadachi tvorcheskoy istoricheskoy mısli/Yaratıcı Tarihsel Düşüncenin Ödevleri” (1915) adlı çalışmasında ve “Sudba Rossii, opıtı po psihologii i nacionalnocti/Rusya’nın Kaderi, Psikoloji ve Milliyetçilik Üzerine Denemeler” adlı çalışmasında Batı ve Rusya önündeki yüzyıllık konuları yeniden tartışmaya açar. Hatta Türkiye’nin, Filistin’in, Mısır’ın, Hindistan’ın ve Çin’in ve iç ve dış meseleleri dini açıdan problemlerini, Panslavizm, panmogolizm gibi konuları oldukça belirgin uç çizgileriyle ele alır (Berdyaev, 1918: 132,133). Tarih ve onun anlamı hakkında fikirleri Berdyaev daha sonraki çalışmalarında işlemeye çalışır. Paris’te yaşadığı yıllarda Berdyaev küçük çapta etüt “Novoye Srednevekovye. Razmıshleniye o Sudbe Rossii i Evropı/Yeni Ortaçağ. Rusya ve Avrupa Kaderi Üzerine Düşünmeyi (1934) neşretmeye başladı. Neşir 14 dilde tercüme edilerek yayımlandı ve bu Berdyaev’i dünyaya tanıttı. Lidya’nın 1945 yılında ani ölümü Berdyaev’i üzmüştü. Fakat aynı zamanda Berdyaev’i birçok şeye de öğretmiştir. Berdyaev Lidya’nın ölümü sırasında etkilendiği en güzel anı Lidya’da gördüğü inancın güzelliği olmuştur (Berdyaev, 1991: 166, 167). Bu inanç anlayışı onu ölüme kadar hayatta tutmuştur. Berdyaev 1948 yılında Fransa Paris yakınlarındaki Clamart’daki evinde vefat etti.

2. Berdyaev Felsefesinin Başlıca İlkeleri

Berdyaev'i özgürlük filozofu olarak çağırışlardır. Çünkü özgürlüğü bütün gerçek varoluşun ön koşulu olarak görmüştür. Kişiliğin ve bireysel özgürlüğün değerinin altını her zaman çizmiştir. Berdyaev'in felsefesi varoluşçuluk ve personalizmdir (Kuzmina, 2008: 88). Berdyaev bir Hıristiyan hümanisti olarak sosyalizm ve kapitalizmi eleştirmiştir. Onlara dinsiz, ateist dünya bakış açılarının son aşamaları olarak bakmıştır. Berdyaev'in değeri küçük bir topluluk dışında Rusya'da uzun zaman anlaşılmadı. Fakat şimdi post Sovyet döneminde ise Berdyaev'in düşünceleri Rus düşünce mirasında yeniden hayatı öneme sahip olmaya başladı.

Berdyaev pek çok düşünürü etkilemiş fakat eserleri genellikle tartışmalara konu olmuştur. Eserleri çoğunlukla varoluşçu felsefe ve Ortodoksluğa üye çevrelerde kabul görmüştür. Berdyaev felsefi düşüncesinde sentezci karaktere sahip olduğundan Rus düşünürlerinden birçok filozofların fikirlerinden başarılı bir şekilde yararlanabilmiştir. Onun düşünce dünyasına Vladimir Solovyov, Nesmelov, Rozanov, Merejkovskiy ve özellikle de Dostoyevski gibi düşünürler etki etmiştir. Batı dünyasından ise Berdyaev'in felsefi yaratıcılığına etki eden A. Shopenhauer, J. Böhme ve Nietzsche gibi düşünürler olmuştur. Berdyaev bir romantik idi, onun romantizmi eserlerinde yoğun bir şekilde kendini yoğun bir şekilde göstermektedir. Zenkovskiy'in ifadesiyle "Berdyaev'in özellikle Rus felsefi düşüncesinde etkileri görünen Mistik realizm denilen düşünce okuluna etkisi büyük olmuştur. Bununla birlikte Berdyaev sadece Rusya'ya büyük katkıları olan bir filozof değil, o aynı zamanda Batı Avrupa kültürüne de katkıları olmuş birisidir. Özellikle Personalizmin Batı Avrupa'da şekillenmesinde temel teşkil eden kişilerden sayılır. Berdyaev'in felsefi fikirlerini analiz etmek pek kolay bir iş değil, çünkü Berdyaev bütün konulara kişisel olarak bizzat kendisini katmaktadır. Buradan o kendi düşünce noktasından konulara bakmakla kendi ruhunun sınırları dışına çıkabilmeyi amaçlamaktadır. Onun manevi gelişiminin anahtarı belki de bu olsa gerek. Onda kendine ait bir diyalektik var, fakat bu fikirlerin diyalektiklidir. Ancak "varoluşçu" diyalektik her zaman subjektiftir (Zenkovskiy, 1948: 756). Berdyaev'in kendisinin de ifade ettiği gibi onun düşünceleri "aforostik" ve "fragmentik" türdendir. V. V. Zenkovskiy Berdyaev'in felsefesinin genel çizgilerini belirtmeye çalışırken onu dört dönemde ele almaya çalışır. Bu dört dönemde Berdyaev felsefesinin sadece kronolojik basamaklarını değil aynı zamanda çeşitli yönlerini de ele almaktadır (Kanovskaya, 2006: 11).

İlk dönem Berdyaev felsefesi esas itibariyle etik konuları kapsamaktadır. Aslında Berdyaev bir ahlakçıdır ve ahlak konusu en temel formuyla onun ilk dönemi için karakteristik özelliğidir. Ahlak felsefesinin problemleri onun kendi ifadesiyle "otobiyografi" çalışmasında dile getirdiği gibi onun için merkezi bir konum teşkil etmiştir. Berdyaev'in "İdealizmin Problemleri" adlı çalışması ahlaki idealizmi en güzel bir çerçevede ele aldığı çalışmadır. Bu çalışmada O, manevi dinginliğe ve yaşamın engebeli zorluklarıyla başa çıkmanın yollarına işaret etmektedir (Kanovskaya,

2006: 11). Berdyaev “İnsanın Yazgısı” adlı çalışmasında etiğin üç şekliinden söz etmektedir: yasa etiği, kurtuluş ve yaratıcılık etiği (Berdyaev, 2012: 107, 131). İlk yasa etiği, Berdyaev bu etiğin kaynağının iyilik ve kötülük ayırımına dayalı düalist, primitif, sosyal ve normatif bir karakter taşıdığına dikkat çeker. Berdyaev’e göre yasa etiği hem çok insanidir, insani ihtiyaç ve standartlara iyi adapte edilebilir hem de aşırı gayri insanidir ve insan kişiliği, insanın bireysel yazgısı, iç hayatı karşısında duyarsız ve merhametsizdir (Berdyaev, 2012: 110). Berdyaev’e göre yasa etiği ister primitif olsun ister modern dönemin bilhassa Kant’ınki kadar kişiliği hiçbir zaman tam anlamıyla özgürleştirememiştir. Bu özgürleştirmeyi ancak kurtuluş ve inayet/lütuf etiğine geçiş anlamına gelen Hıristiyanlık bir nebze gerçekleştirebilmiştir. Bu aşk ve sevgi etiğidir. Bu anlamda Hıristiyanlık etiği normda değil varoluşta temellenir. Hayatı yasaya tercih eder. Kurtuluş etiği yasalara değil günaha yöneliktir. İncil’deki her şey İsa kişiliği ile ilişkilidir ve bu ilişkiden ayrı kavranamaz. İncil’in emirlerini harfiyen yerine getirmek imkânsızdır. Fakat inanç için imkânsız olan Tanrı için mümkündür. Bu anlamda Tanrı “İsa kılığında dünyanın günahlarını üstlenmiş oldu”. İnsan yalnızca İsa’da ve İsa vasıtasıyla mükemmelliğe yaklaşabilir. Bu inayet etiği, İsa’nın Kendisi’ne, İsa’nın Kişiliğine dayanır. Fakat iki düzeyde, yasanın ve inayetin hâkimiyetinde, doğa düzeninde ve manevi düzende yaşarız-dünyadaki Hıristiyan hayatının ölçüye gelmez zorluğu buradan gelir. Bir başka anlamda kurtuluş etiğinin diğer tehlikeli yanları da vardır. Kurtuluş etiği kolay bir şekilde sadece kendi ruhunu kurtarmaya çalışan, yakınlarla olan sevgisini yitiren “transandantal egoizme” düşebilir. Bunun için kurtuluş etiği yaratıcı etik ile kendini tamamlamalıdır. Berdyaev “Yaratıcılığın anlamı. İnsanın aklanmasının tecrübesi” ve “İnsan Kaderi” adlı çalışmalarında yaratıcı etiğin en yüksek biçimini bize sunmaktadır. “Tanrı dünyayı hiçlikten yaratmıştır; özgürce ve özgürlükten yaratmıştır. Dünya, Tanrıdan fıskırma değildi; Tanrı’dan evirilmemiş ya da doğmamıştı; yaratılmıştı, yani mutlak anlamda yeniydi; daha önce hiç var olmamış bir şeydi. Yaratıcılık yalnızca dünya yaratıldığı için, bir Yaratıcı olduğu için mümkündür. Tanrı’nın kendi suretinde yarattığı insan da yaratıcıdır ve ona yaratma çağrısı yapılmıştır.” Başka bir ifadeyle insan yaratıcılığı ile dünyayı yaratmada özgür ortağı haline gelmektedir. Yaratıcılıkta sınır yoktur o yüzden özgürlük yaratıcılıkta esastır. Çünkü yasa etiğinde sınırlama vardır. Oysa yaratıcı etikte sınır yoktur. İnsan mücadelesinde ve temasında aşka yani Tanrı’ya ulaşır. İnsan bu çeşit yaratıcı mücadelede ve temasada düşüşte yaşar fakat bu düşüş onda bir korkuya değil merhamet duygusuna ulaştırır. İnsan bir şeyi artık özgürce benimsemedikçe kabul etmez. İnsan daha önce sahip olduğundan daha çok merhametlidir. Bu yüzden yaratıcılık etiğinin temelinde özgürlük, merhamet ve yaratıcılık yatmaktadır (Berdyaev, 2012. 193).

İkinci dönem dini-mistisizmdir. Berdyaev’in dini-mistisizm üzerindeki düşünceleri onun “Özgürlük Felsefesi”, “Özgür Ruhun Felsefesi”, “Ruh ve Hakikat”, “Yaratıcılığın Anlamı” ve birçok diğer çalışmalarında kendisini gösterir. Feldman’ın düşüncesine göre Berdyaev’in felsefi görüşü dini arayışlarla başlamıştır. Özellikle

L. Tolstoy, Dostoyevski ve İbsen'in romanları onun özgürlük, kişilik ve bireysellik problemlerine yönlendirmiştir. Sonra ise onda Schopenhauer ve Kant'ın etkisini görmek mümkün (Feldman, 2013 No 8/45). Berdyaev "Sarstvo Duha nad Sarstvom Kesarya/Sezarın Krallığı Karşısında Ruhun Krallığı" adlı çalışmasında epistemoloji, mistisizmin önemine dikkat çekmektedir (Berdyaev, 1951: 154) Logos "Hakikat" içinde yaşamakta olup onun değeri ve anlamı buradan gelmektedir. Berdyaev'i ilgilendiren sorulardan biri acaba kanıtlama yoluyla İlahi Logos'a ulaşmak mümkün mü? Sorusudur. Bu hakikatin, en kanıtları bir şey olduğu nereden malum? Çünkü sadece bilime bağlı olan değil aynı zamanda onu aşan Gnosis vardır. "İsa'nın (Tanrı'nın) ilkeleri araştırılmaz, akıl ötesidir, dini dogmalarda rasyonel olanın inkâr edilmesi şartı vardır." (Berdyaev, 1989: 214). Hakikat insandaki ruhun uyanışı ve onunla olan iletişimde yatar. Hakikat dünyadan değil ruhtandır. Yalnızca nesnel dünyayı aşmakla bilinir. Hakikat bu nesnel dünyanın sonudur ve bizden bu sonu kabullenmemizi talep eder. "Yaratıcılığın Anlamı" adlı çalışmasına baktığımızda Berdyaev mistisizmi üzerinde Jakob Böhme'in etkisini görmemiz mümkün. Şöyle ki tıpkı Böhme'de olduğu gibi Berdyaev'in düşüncesinde de "Baba-Oğul-Ruh" üçlüsü, kendi bütünlükleri içerisinde birlik kazanmışlardır. Şöyle ki Berdyaev'e göre "İlk Ahit" Tanrı'nın dini dünyada; ikinci ahit Oğul olan Tanrı'nın dini insanda; üçüncü ahit Tanrı'nın dini insanlıkta, yani reenkarnasyondadır." Diğer bir ifadeyle, Baba evrende somutlaşır; Oğul, Logos yani Evrensel akılda; Ruh ise, Logos'un Evren ile birleşerek somutlaşmasından ibarettir (Kanovskaya, 2006: 12).

Üçüncü dönem tarih felsefesi ve eskatoloji (eschatology) problemlerini içermektedir. "Smopoznaniye/Kendini tanıma" adlı eserinde Berdyaev felsefesinin anlamını geliştirmeye çalışmıştır. Özgür insanın yaratıcılığı konusu onun hayatının esas konusunu teşkil etmiştir. Dünyada yaşamak zorunda olan "ben" için eğer yaşamı dünyaya yönelik ise hiçbir şekilde Tanrı ile ilişkisi olmaz. Hatta onun "beni" dünyada iken ezici bir boğulma hissi ile karşı karşıya kalır. (Berdyaev, 1991: 457, 459) Berdyaev bu durumu şu şekilde ifade ediyor; "Ancak "yaratıcı" varoluşsal neden benim nesnelleşmemdeki her türlü zorunlu fiili gözetebilir. Bu benim felsefemin "sırrı" olabilir. Daha net bir biçimde ifade etmek gerekirse, benim sanata ve yaratıcılığa olan sevgim benim bu "dünya" sınırları dışına çıkabilmemi sağlamaktadır. Bu da kaçınılmaz olarak "eskatolojik anları içermekte, yani benim manevi olarak "Öteki âleme" geçebilmemi sağlamaktadır. Her türlü bu dünyanın yüzeyinde "gerçekleşen şeyler" benim için "Öteki dünya", "Aşkın dünya" için sadece "işaretler" olarak var olmaktadır (Kanovskaya, 2006: 12).

Dördüncü dönem personalizm düşünceleri ile ilgili problemleri içermektedir. Berdyaev kişiliğin oluşu üzerinde düşüncelerini inşa ederken iki ana tema üzerinden hareket etmektedir. Bunlar a) nesnelleşmenin ilkesi ve c) " özgürlüğün varlıktan önceliği" Aslında Kanovskaya'nın ifade ettiği gibi Berdyaev çoğu zaman epistemoloji ve metafizik ile ilgili konulara yönelir (Kanovskaya, 2006: 12). Fakat bu konular

onun için ikincil olup o her zaman daha çok ahlak ve romantizm ile ilgilenmiştir. Onun felsefesinde tutku kavramı önemli yer almaktadır. Berdyaev felsefesinin belki de en önemli teması dini personalizmdir. Berdyaev'e göre dini personalizm, sadece insana bakışı değil aynı zamanda insana özel yaklaşımı bildirmekle beraber dinin özel gereksinimlerini ortaya koyar. Berdyaev böyle bir dini "sosyal düzen dini" olarak adlandırır (Berdyaev, 1939: 38). Berdyaev'in düşüncesine göre Hıristiyanlık personalizmi savunan bir dindir (Berdyaev, 1991: 335). Berdyaev bu düşünceyi hem otobiyografi yazısında hem de "O rabstve i svobode cheloveka/İnsanın köleliği ve özgürlüğü hakkında" adlı çalışmasında bu düşünceyi temellendirmektedir (Berdyaev, 1939: 10). Çünkü insanın kişiliğinde bazı çelişkili olan şeyler vardır ve bunlar mantık çerçevesinde çözülemez. Feldman'ın ifadesine göre Berdyaev bir personalist olarak bu akımın en önemli temsilcisidir. Çoğu kişi onu Fransız personalistlerinden Mounier ve Lacroix düşüncelerine yakın bulur. İnsanda Tanrı'ya yönelen ruhsal enerji vardır ve bu ruhsal enerji insanın faaliyetinin anlamını da açıklamaktadır. Berdyaev'in Amerikan personalizmi (Bowne, Brightman, Flewelling) ile de örtüştüğü noktalar vardır; çoğulculuk prensibi, epistemolojik süjeye olan saldırı, yorumlayıcı düşünme ve bilimle olan ilişki, din felsefesi, varoluşçu tecrübesiyle kişilik, insan ve toplumun (prensiyal) düşmanlığı. Leibniz, Stern ve Lossky düşüncesinde dünya kişiliğin hiyerarşik düzeni olarak tasarlanmıştır. Lossky'e göre dünya "bir bütün" olmalıdır; Stern'e göre kişilik kendi otonomluğunu ve kendi değerini kaybetmekte olan "psiko-fizik olan, nötr", "integral bütünlük" olmalıdır. Hiyerarşik personalizmde en önemli olan şey, kişiliğe indirgenir, yani kişiliğin sübjektifliği, vs. mutluluk ve mutsuzluk duygusu, kişisel kaderinin kullanılabilirliği. İnsanın kişiliği burada bütün olanın bir parçası, millet, toplum, devlet ve evrensel bütünlük, kişiliğin daha iyi bir derecesi olarak sadece kendi değerini elde eder. Kolektif kişilikler, kişilikle ilişkili (Tanrı, insan) nesnelleşmenin bir yanılması olarak kaygı duyan kişilik üstü kişilikler, çok yönlülük ve evrensellik bakımından ayırt edilirler. Sadece sübjektif kişilik vardır. Âlem, insanlık, millet vb. de "bireyselleştirilmiş evrende veya mikro kozmostadırlar." Berdyaev için sadece böyle bir bakış açısı tutarlı bir personalizmi ortaya koyabilir (Feldman, 2013: No 8/45).

Berdyaev'in metafizik görüşünü en iyi şekilde onun "Opıt Eskatalogiches-koy Metafiziki/Eskatolojik Metafiziğin Tecrübesi" adlı kitabı ortaya koymaktadır (Berdyaev, 1941: 185). Onun felsefesinin özünü ruhun felsefesi oluşturmaktadır. Ruh özgürlüğün, yaratıcı fiilin, kişiliğin ve sevginin ta kendisidir. Berdyaev'e göre özgürlük varlıktan öncedir. Berdyaev'in kendi ifadesiyle belki de, Duns Scotus'un bazı düşünceleri, J. Böhme, Man de Briano ve özellikle de Dostoyevski'nin fikirleri onun metafizik görüşüne, özgürlük felsefesine öncüllük etmiştir (Berdyaev, 1991: 11). Devrimci harekatta yer almasından dolayı sürgüne gönderildiği sıralarda Berdyaev Marksizm'den dini felsefeye geçmiştir. O artık daha çok özgürlük ve kişilik öğretile-rini merkeze alarak çalışmaya başlamıştır. Çalışmalarında daha çok antik Yunan, Budizm ve Hint felsefelerini, Kabala, Neoplatonizm, Gnostisizm, mistisizm, kozmizm,

antropomorfizm, Teosofi ve diğer evrensel felsefi ve dini öğretileri karşılaştırmıştır. Berdyaev'e göre yaratıcılığın tek bir kaynağı vardır o da özgürlüktür (Berdyaev, 1911: 73, 1989: 154). Özgürlük anlayışı Berdyaev'i "Ruhun krallığı", "Doğanın krallığı", "Nesneleştirme" ve "Aşma-yaratıcı atılım" gibi kavramların anlamına yönlendirdi. Nesneleştirme- doğa krallığının kölelik zincirlerini aşmak için bir tür yetersizliktir. Oysa yaratıcı bir atılım olarak "Aşkınlığa yükselme/transendirovaniye" doğal ve tarihsel var olmanın kölelik zincirlerini aşmak için önemlidir. Bu bakımdan Berdyaev felsefesinin içsel temelini özgürlük ve yaratıcılık oluşturmaktadır. Özgürlük ruhun krallığına tanıklık eder. Onun metafiziğindeki düalizmi Tanrı ve özgürlük oluşturmaktadır (Berdyaev, 1939: 71). Tanrı ile insan arasında insanın bilinci var ve bu bilincin sınırlandırılması ve dışsallaştırılması arasında ise nesneleştirme vardır. Tanrı özgürlüktür. O hükümdar değil, kurtarıcıdır. Tanrı insana boyun eğme değil özgürlük hissi verir. Tanrı bu anlamda ruhtur, ruhta kölelik ve hükümdarlık ilişkisi yoktur. Toplum ve doğa hakkında düşündüğümüz gibi Tanrı hakkında da analojik düşünme yürütemeyiz. Tanrı'yı nedensel ilişkide de düşünemeyiz. Tanrı bir gizemdir ve insan bu gizeme bağlıdır. İnsan kendisini bu analogi ve nedensellikten kurtarabilirse o zaman özgürlüğe bağlı olduğu bilincine ulaşabilir. Oysa Tanrı'yı nesne gibi, nesneleştirilmiş bir dünyanın parçası olarak görmek, mutlaklaştırmak köleliğin kaynağı olmuştur. Doğadaki determinizm, toplumda hükümdarlığın olduğunu gösterir. Fakat bir özne olarak Tanrı, her türlü nesneleştirilmenin ötesinde olup O sevgi ve özgürlüktür. Tanrı özgürlüktür ve sadece özgürlüğü verir (Berdyaev, 1939: 72). Berdyaev için özgürlük konusu Hristiyanlıkta en önemli meseledir. Dini özgürlük irrasyoneldir. Berdyaev felsefesinde "Karanlık" olan özgürlük Tanrısal aşkla İsa'nın kurbanlığı ile yeniden doğmuştur. İlahi aşk özgürlükle kopmaz bir biçimde bağlıdır. Özgürlüğün tarihteki kaderi sadece insana ait değil, o aynı zamanda Tanrı'nın yaratıcılığıdır. Özgür insanın kaderi zamanda ve tarihte trajiktir.

Sonuç yerine: Berdyaev felsefesi temelde kendini tanıma, kendini açığa çıkartma felsefesidir. İnsan kendini kendi varoluşunda keşfetmekle hakiki Varlığa ulaşmaktadır. Nitekim Berdyaev şöyle diyor "...ben kendimi keşfetmekle Tanrı'yı kabul ediyorum." (Berdyaev, 1991: 76). Berdyaev felsefi düşüncesi sistematik bir felsefeden oluşmuyor. Onun felsefi düşüncesi yaratıcılık ve manevi sezgicilik üzerine kuruludur. Çünkü ona göre sistem kuruculuk, yaratıcılığı öldürür. Bu bakımdan incelendiğinde Berdyaev'in felsefesinin bir yanı romantizmdir. O yaşamının son yıllarına kadar bir romantik olarak kalmıştır. Zenkovskiy'e göre Berdyaev kendisiyle o kadar meşguldür ki, neredeyse yaşamının her anını ruh, maneviyat aramasıyla işlemektedir. Bütün konulara manevi odaklı ve kişisel, kendi bakışıyla maneviyatı özdeşleştirerek yaklaşmaktadır. Onun maneviyatının anahtarı kendini arama, keşfetme çabalarında yatmaktadır. Berdyaev'in felsefesine, Duns Scotus'un bazı düşünceleri, J. Böhme, Man de Briano ve özellikle de Dostoyevski'nin fikirleri onun metafizik görüşüne, özellikle de varoluşçu anlamda özgürlük felsefesine öncüllük etmiştir.

КАУНАКÇA

- Berdyaev, N. A. (2012). İnsanın Yazgısı, (çev.) Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayıncılık, İstanbul
- Berdyaev, N. A. (1951). Sarstvo Duha i Sarstvo Kesarya, Paris, İmka-Press/Бердяев, Н. А. (1951). *Царство Духа и царство Кесаря. Париж (Имка-Пресс) 1951.*
- Berdyaev, N. A. (1989). Filozofya Svobodı, Moskova / Бердяев, Н. А. (1989). *Философия свободы. Москва.*
- Berdyaev, N. A. (1939). O Rabstve i Svobode Cheloveka. Paris, İmka-Press / Бердяев, Н. А. (1939). *О рабстве и свободе человека. Париж (Имка-Пресс).*
- Berdyaev, N. A. (1991). Avtobiografiya Berdyaev, N. A. Samopoznaniye. Moskova / Бердяев Н. А. (1991). *Автобиография Бердяев Н. А. Самопознание. Москва.*
- Berdyaev, N. A. (2008). Russkaya Idea, SPB, Azbuka-Klassika/ Бердяев Н. А. (2008). *Русская идея. СПб.: Азбука-классика.*
- Berdyaev, N. A. (1941). Orit Eskatologicheskoy Metafiziki, Paris-Klamar. Aralık / Бердяев, Н. А. (1941). *Опыт Эсхатологической Метафизики, Париж -Клармар. Декабрь.*
- Berdyaev, N. A. (1918) Sudba Rossii. M. Oritı po Psihologii i Nacionalnosti, Moskova, izdatelstvo (yayınevi) G.A. Leman ve S. I. Saharova / Бердяев, Н. А. (1918) *Судьба России. М. Опыты по психологии войны и национальности. М.: Изд-во Г.А. Леман и С.И. Сахаров.*
- Feldman, Feliks. (2013), Religioznaya Filozofya N. Berdyaeva, Jurnal Sem İsskustv, Nomer 8 (45) Ağustos, <http://7iskusstv.com/Avtory/Feldman.php> 23.07.2017
- Kuvakin. V. A. (1980). Religioznaya Filozofya v Rossii. Nachalo XX v / Кувакин В.А. (1980). *“Религиозная философия в России. Начало XX в” Москва.*
- Kuzmina T. A. (2008). Eticheskaya Misl, Rossiyskaya Akademiya Nauk, Institut Filozofii. Vıpusk (sayı) 8 Moskova / Кузьмина, Т.А. (2008), *Экзистенциальная этика Н.А.Бердяева, Этическая Мысль, Российская Академия Наук, Институт Философии. Выпуск 8 Москва.*
- Kanovskaya, Mariya. (2006), Nikolay Berdyaev Za 90 Minut, Sova Yayınevi, Moskova / Кановская, Мария. (2006). *Николай Бердяев за 90 Минут. Издательство Сава, Москва.*
- Zenkovskiy, V. V. (1948), İstoriya Russkoy Filozofii, Paris, YMCA-PRESS / Зенковский, В. В. (1948). *История Русской Философии, Париж. YMCA-PRESS.*
- Volgokogonova O. D. (2010). Berdyaev, Jizn Zamechatelnih Ludey. Molodoya Gvardiya Moskova / Волгогонова О. Д. (2010). *Бердяев, Жизнь замечательных людей Молодая гвардия, Москва.*
- Valeriya Muhina (2014). K yubileyu Nikolaya Aleksandrovicha Berdyaeva: 140 let so dnya rojdenya Miroponimaniye Nikolaya Aleksandrovicha Berdyaeva. Primat Lichnosti, Eyo Svobodı Nad Bityom i Filozofya Samopoznaniya, Razvitya Lichnosti 8 № 1 / Валерия Мухина, (2014). *К юбилею Николая Александровича Бердяева: 140 лет со дня рождения, Миропонимание Николая Александровича Бердяева: Примат Личности, Её Свободы Над Бытием И Философия Самопознания, Развитие Личности 8 № 1*
- Kiseleva M.S. (2014). “Ya” i istoriya v filozofii Nikolaya Berdyaeva, Jurnal Voprosi Filozofii” 16.12. 2014 http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1052
- 25.07.2017. 00:42 / Киселева М.С. (2014) “Я” и история в философии Николая Бердяева, Журнал Вопросы философии” 16.12.2014г. http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1052